

O DIZAJNU ZVUKA...

534.4:681.841
534.4:78
534.4:004.4

Ovaj rad se bavi umetničkom disciplinom „dizajn zvuka” i njenom ulogom u medijima danas. Autor razmatra zašto je zvuk jedno od najsnažnijih izražajnih sredstava u audio i audio-vizuelnim medijima. Isto tako, autor opisuje ulogu dizajnera zvuka i istražuje sredstva kojima dizajner zvuka komunicira sa publikom.

Ključne reči:

zvuk, dizajn zvuka, dizajner zvuka, audio, audio-vizuelni, mediji, umetnost

Od svog postanka do danas, čovek se služio zvukom kao svojim najpouzdanijim oruđem za preživljavanje, da upozori, prenese poruku, organizuje aktivnosti, zabavi, zavoli... Zvuk na nas utiče najsnažnije, jer zvuk spoznajemo još pre nego što smo postali. Zvuk je bio naš prvi kontakt sa svetom u koji dolazimo pre rođenja, za njega vezujemo iskonske i najsnažnije emocije.

Zvukom možemo najplastičnije i najživopisnije opisati evoluciju religije, muzike, jezika, i uopšte evoluciju čoveka i društva kroz istoriju do vremena u kome živimo. U pripovedanju smo se služili akustičkim fenomenima da bi podražavali verovanje u mit i evocirali iskonske emocije kao što su ljubav ili strah, od logorskih vatri pa do savremenih sinepleksa i teataru danas.

Dizajner zvuka, baš kao i stari pripovedač kraj logorske vatre, služeći se beskonačnim kombinacijama slike i zvuka, često na podsvesnom nivou „uvlači” publiku u priču, i metaforom sopstvenog života, na najdirektniji način utiče na njihovu percepciju događaja¹. Koristeći se svim sredstvima psihologije, muzike, dramaturgije i akustike, dizajner zvuka pravi savršeni balans između priče,

1 Pojam „događaj” odnosi se na umetničko delo, odnosno ono što prezentujemo publici (film, pozorišna predstava, radiofonsko delo, multimedijalna prezentacija...itd). *Prim. aut.*

okruženja, likova i emocija, što publiku „navodi” da poveruje u „laž”, a da pri tome nije svesna kojim sredstvima je „manipulisana” da proživi događaj.

Odgovor na pitanje šta je dizajn zvuka možemo potražiti u relaciji između događaja, prostora u kome se događaj odvija, i publike. Drugim rečima, o transformaciji energije u ovom trouglu, odnosno koji zvuk odakle dolazi, kako se prenosi, i kakav uticaj ima na percepciju događaja kod publike. Ta tri sekvencijalna nivoa su kod većine medija unidirektivna, ali uvođenjem novih načina prezentacije i razvojem tehnologije, a samim tim i medija, sve više se uvodi bidirektivni tok razmene energije u ovom trouglu, događaj-okruženje-publika.

Takođe, postoje tri paralelna kvalitativna nivoa kojima se uz pomoć zvuka obraćamo publici:

1. Fizički – mehanički, elektronski,
2. Emocionalni – rasporedom i intenzitetom,
3. Intelktualni – sadržajem i strukturom.

1. Dokazano je da reprodukcijom pojedinih frekvencija u i na ivici opsega čujnosti² možemo direktno uticati na rad čovekovog auditornog i neurološkog sistema. Naime, poznato je da pojedine frekvencije ispod spektra čujnosti na podsvesnom nivou mogu izazvati neprijatnost i mučninu. Niskim frekvencijama možemo čak i mehanički delovati, jer velike talasne dužine uzrokuju pomeranja vazduha koje i te kako možemo da osetimo. Isto tako, reprodukcijom određenih frekvencija u i iznad opsega čujnosti možemo izazvati osećaj opuštenosti, čak i „alfa stanja” mozga.

2. Rasporedom i intenzitetom različitih izražajnih sredstava zvuka³ podržavajući radnju (direktno ili u kontrapunktu) utičemo na publiku, njihovo poistovećenje sa junacima, razumevanje njihovih ciljeva i dilema, i strepnju nad njihovom sudbinom.

3. Sadržajem i strukturom elemenata dizajna zvuka, upotrebom stilskih figura, direktno evociramo odnose između likova i publike, prenosimo poruke, kao i stavove autora.

2 Opseg čujnosti je od 20Hz do 20 000Hz, mada je laboratorijskim analizama utvrđeno da je takvo uopštavanje veoma diskutabilno. Različite rase, čak različiti ljudi, na različit način percipiraju zvuk, što je direktno uslovljeno evolutivnim razvojem auditornog sistema kod čoveka. *Prim. aut.*

3 „Izražajna sredstva zvuka su: Govor, Muzika, Zvučni efekti, Zvučna atmosfera, i Filmska tišina.”, *Ivo Blaha*

Dizajner zvuka „dejavujući” iz ovih oružja nas neumoljivo, unapred ucrtanim koordinatama vodi ka željenom cilju. Vešto manipulišući najsavremenijom tehnologijom, zakonima psihologije i dramaturgije, poigrava se sa klišeima dajući im novi značaj ili pronalazeći nove forme, jezikom uzvišenim iznad prostog semantičkog na svojstven način priča svoju priču koju publika, često sama nesvesna toga, bezrezervno prihvata.

Generalno, oblast istraživanja dizajna zvuka možemo podeliti u dve grupe:

- a. Dizajn zvuka u sistemu zvuka (odnosi se na „čistu” audio umetnost pri čemu „slike” kreira konzument)
- b. Dizajn zvuka u sistemu slika-zvuk (odnosi se na diskurs slika-zvuk pri čemu svaka od dve komponente stoji u neraskidivoj simbiozi formirajući jedinstven jezik i umetničku formu)

Estetika na polju dizajna zvuka je danas takva da se publici najčešće nudi hiperbolizovana imitacija realnosti. Zvuk kakav postoji u prirodi zapravo nije realan! Da bi publika percipirala neki zvučni efekat kao realan i adekvatan zvuk, treba joj ponuditi najmanje deset puta intenzivniji zvučni efekat (npr: da bi simulirali i naglasili neku veoma tihu situaciju, treba da zvuke koji su izuzetno tihi u prirodi, ili ih uopšte ne čujemo, pojačamo na nivo normalnog dijaloga...).

Drugim rečima, dizajner zvuka obmanjuje publiku tumačeći određene situacije u cilju kreiranja „realnije realnosti”.

To tumačenje, taj kreativni upliv dizajnera zvuka, je uvek iniciran nekim spoljašnjim uticajem. Ako su u pitanju audiovizuelne umetnosti, to može biti fotografija, montaža, igra glumaca ili kao osnov svega — dobar tekst; ako su u pitanju scenske umetnosti, to je najčešće odziv i interakcija sa publikom i kolegama; ako su u pitanju čiste audio umetnosti, to može biti naš doživljaj zamišljenog stanja i prostora...i sl.

Dizajn zvuka je svakako umetnička disciplina!!! Ovo govorim ne zbog davanja lažnog i prekomernog značaja profesiji kojom se i sam bavim, već zbog preke potrebe i neophodnosti da se beskonačni potencijal ovog umetničkog izraza, na najbolji način iskoristi i na pravi način stavi na raspolaganje umetnosti kojoj služi.

Summary

This essay is about sound design as an art discipline. It explores why sound design is one of the most powerful means of artistic expression. It also investigates the nature of sound design, as well as the ways of its better usages and exploitation.

This paper is also about aesthetic aspects of the use of sound, both in audio and audio-visual media. It explores how we communicate with audience sound-wise, in a non-verbal way, and how it becomes pure artistic form of expression. This article is also trying to find out why is „sound” such a strong and probably the oldest form of emotional expression. Is it because we know sound from the beginning, before we were born, and take it on the deepest level, because it triggers something aboriginal in us?

The author is also presenting a „sound designer”, the artist, and his role in media today and the ways in which he participates in audio and audio-visual media as an artist. So, this work is about that creative input of a sound designer, and how that impulse helps and participate in general, final product. It is about what causes that input, and what that impulse causes later, artistically. It is about artist’s interactivity, communication, and how it influences and improves the final product, art form that they work on together, regardless is it film, music, theater show, multimedia project or any other new media.